

Caibidil 2

Gníomhú ar son na hAeráide

Clár na nÁbhar

2.1	Comhthéacs.....	43
2.2	Athrú Aeráide Comhthéacs Idirnáisiúnta agus Eorpach	45
2.3	Pleanáil & Inbhuanaitheacht – Torthaí Pleanála Inbhuanaithe a Bhaint Amach.....	53
2.4	Gníomhú ar son na hAeráide a chomhtháthú le Plean Forbartha na Cathrach.....	58

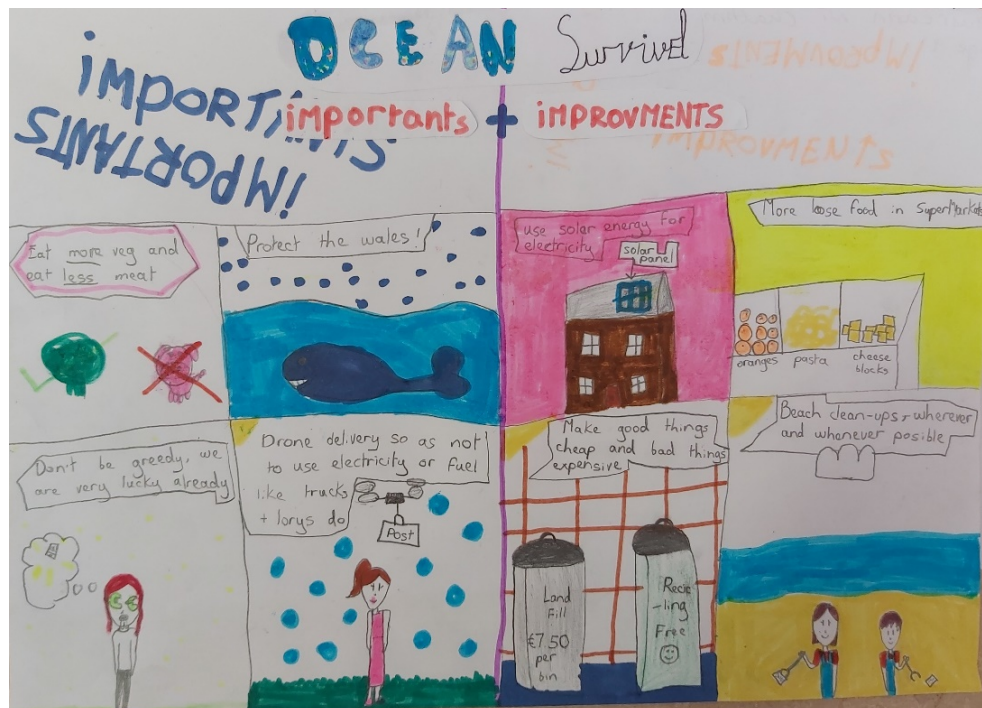
2.1 Comhthéacs

Is é an t-athrú aeráide an dúshlán is suntasaí i saol an lae inniu ann. Féadtar an chúis a chur i leith fáis i dtiúchan na ngás ceaptha teasa (GHGanna) in atmaisféar an domhain mar thoradh ar ghníomhaíocht dhaonna. Tá an éifeacht de seo mar chúis le méadú ar mheánteochtaí domhanda an aeir agus na farraige, leá forleathan sneachta agus oighir, leibhéal na mara atá ag ardú agus le méadú ar mhinicíocht, déine agus fad na n-imeachtaí adhaimsire. Ní bhraithfear ar an gcaoi chéanna an tionchar a bheidh ag athrú aeráide agus is dóigh go mbeidh a éifeacht dhíréireach ar phobail imeallaithe nach bhfuil na hacmhainní acu oiriúnú do thionchar an athraithe aeráide nó é a mhaolú. Beidh tionchar aige seo, i dteannta leis an bpróiseas dícharbónaithe, ar shlí bheatha agus earnálacha áirithe agus beidh an baol ann go mbeidh éagothroime níos measa ann dá bharr. Tá coincheap an cheartais aeráide fite fuaite sa bheartas aeráide náisiúnta agus idirnáisiúnta agus sainmhínítear é mar ‘cearta na ndaoine is leochailí a chosaint agus na hualaí agus na tairbhí a eascraíonn as athrú aeráide agus a thionchair a roinnt ar bhealach cóir, cothrom’. D’fhonn aistriú domhanda cóir a éascú, beidh ar Éirinn, agus ar náisiúin fhorbartha eile, dícharbónú go háitiúil agus tacú le gníomhaíocht aeráide i dtíortha i mbéal forbartha.

In anailís ar shonraí breathnóireachta, taispeántar go bhfuil aeráid na hÉireann ag athrú, ar scála agus ar ráta atá comhsheasmhach le treochtaí réigiúnacha agus domhanda lena n-áirítear méadú ar imeachtaí agus teochtaí adhaimsire le linn gach séasúir. Meastar go leanfaidh na hathruithe seo ar aghaidh agus go méadóidh siad, agus go mbeidh iarmhairtí leathana do gach gné de shaol na hÉireann. D’fhonn dul i ngleic leis an athrú aeráide, is gá beart a ghlacadh anois chun astaíochtaí gás ceaptha teasa a laghdú, oiriúnú do dhálaí aeráide athraitheacha agus aistriú go geilleagar ísealcharbóin agus sochaí atá seasmhach ó thaobh na haeráide de.

In 2019 ba í Éire an dara tír ar domhan chun éigeandáil aeráide agus bithéagsúlachta a dhearbhu. Ó shin i leith tugadh isteach reachtaíocht trínar thug Éire gealltanas a bheith neodrach ó thaobh carbóin de faoi thráth nach déanaí ná 2050 i gcomhréir le tiomantais idirnáisiúnta. Is sprioc é seo atá ceangailteach ó thaobh dlí don tír anois agus tá sé ag teacht le beartas an Aontais Eorpaigh maidir le gníomhú ar son na haeráide. D’fhonn na spriocanna uailmhianacha seo a bhaint amach, chuir an rialtas in iúl go mbeidh gá le cur chuige trasearnála chomh maith le tacaíocht agus comhoibriú ó raon leathan de pháirtithe leasmhara.

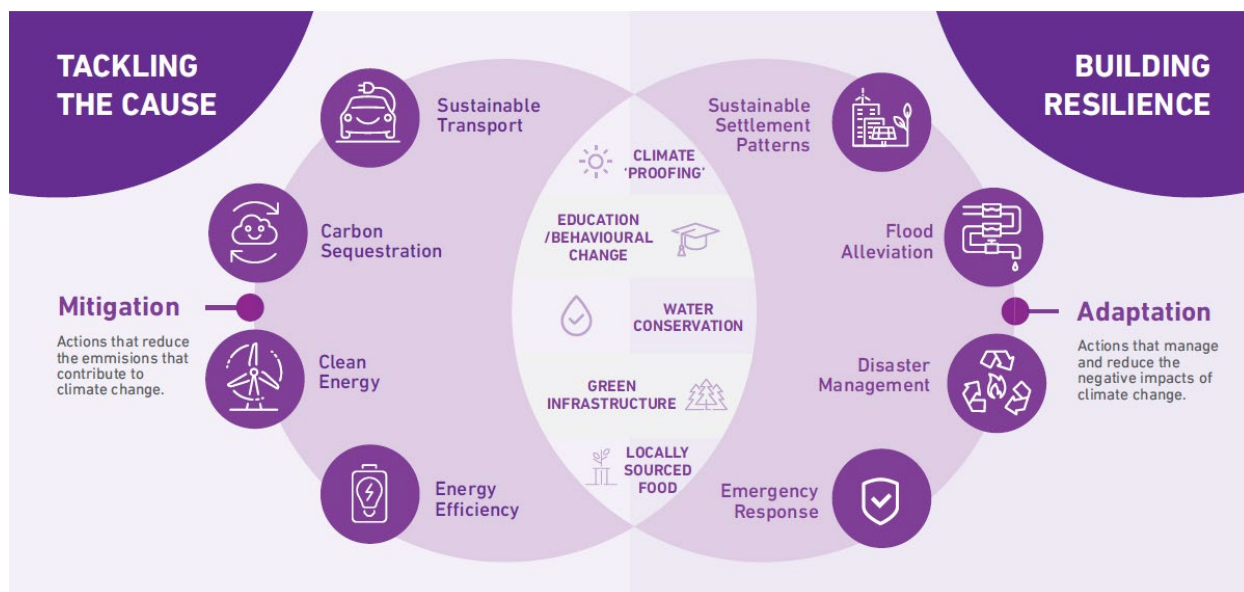
Aithnítear sa Phlean Forbartha Cathrach an ról straitéiseach a fhéadfaidh úsáid talún agus pleanáil spásúlacht a imirt um sholáthar d’fhás an daonra ar bhealach dlúth, inbhuanaithe a laghdóidh astaíochtaí gás ceaptha teasa agus an t-éileamh ar fhuinneamh agus a thabharfaidh aghaidh ar oiriúnú don athrú aeráide. Forbraíodh an Chroí-Straitéis de réir an chur

chuige seo. Díriodh í ar bhearta maolaithe agus oiriúnaithe a laghdóidh an gá le taisteal, roghanna iompair inbhuanaithe a chumasú agus tacú leo, an timpeallacht nádúrtha a chosaint agus a fheabhsú agus patrúin fháis dhlúth a sheachadadh lena n-áirítear athghiniúint a spreagadh ar roinnt suíomhanna athfhorbraíochta agus tacú freisin le méadú fuinnimh in-athnuaite a úsáid agus bearta cosanta tuile a chur chun feidhme. Léiríodh an cur chuige seo níos mó ar fud an phlean lena n-áirítear sraith de bheartais agus cuspóirí uaimhianacha atá deartha chun aghaidh a thabhairt ar na dúshláin a bhaineann le hathrú aeráide agus tacú leis an aistriú go geilleagar ísealcharbóin.

D'fhoilsigh an Painéal Idir-Rialtasach ar Athrú Aeráide (IPCC), an t-údarás is ceannródaíche ar domhan maidir le heolaíocht aeráide, tuarascáil i mí Lúnasa 2021, inar dearbhaíodh gurb í an ghlúin seo an ghlúin dheireanach ar féidir leo damáiste do-aisghabhála don phláinéad a chosc. Dheimhnigh siad nach féidir ach laghdú tapa agus ollmhóra ar gháis cheaptha teasa sa deich mbliana seo cosc a chur ar chliseadh aeráide agus gur dóigh go mbeidh na héifeachtaí luathaithe níos measa de bharr gach codán de chéim téimh breise. Chuige sin beidh sé ríthábhachtach bearta a chur i bhfeidhm chun beartas agus spriocanna náisiúnta a bhaint amach thar shaolré an phlean seo chun dul i ngleic leis an ngéarchéim aeráide agus bithéagsúlachta.

Díríonn an chaibidil seo go háirithe ar ghníomhartha aeráide agus ar bhearta comhshaoil, ach tá an cur chuige seo dea-chomhtháite sa Chroí-Straitéis agus téann sé trí gach caibidil eile sa Phlean.

Figióir 2.1.

Mar a léiríodh, is meascán de bhearta maolaithe agus oiriúnaithe chun dul i ngleic leis an athrú aeráide é gníomhú ar son na haeráide. Is féidir maolú a shainiú mar idirghabháil chun sreabhadh na ngás cheaptha teasa isteach san atmaisféar a laghdú. Is féidir é seo a bhaint amach trí fhoinsé na ngás a laghdú, trí éileamh ar fhuinneamh a laghdú agus aistriú go foinsí fuinnimh in-athnuaite nó trí linnte carbóin a chruthú chun gáis cheaptha teasa a stóráil i dtailte portaigh, i bhforaoisí nó in ithreacha. Is é sprioc an mhaolaithe an t-athrú aeráide amach anseo a laghdú tríd an ráta méadaithe (nó fiú laghdú) ar thiúchan gháis cheaptha teasa san atmaisféar a mhoilliú. Díríonn an t-oiriúnú ar bhearta a laghdaíonn tionchar an athraithe aeráide atá ag tarlú cheana féin agus ar phleanáil le haghaidh éifeachtaí díobhálacha a tharlóidh amach anseo mar iarmhairt ar gháis cheaptha teasa atá san atmaisféar cheana féin. Is é sprioc an t-oiriúnú aeráide an riosca agus an

costas a bhaineann leis an athrú aeráide a íoslaghdú agus beatha agus maoin a chosaint trí athléimneacht aeráide a thógáil isteach sna córais atá ann cheana féin. I gceist le hoiriúnú, tá bearta cosúil le cosaint ar thuilte agus cósta agus draenáil uirbeach inbhuanaithe agus réitigh atá bunaithe ar an dúlra.

Sa chaibidil seo, déantar roinnt de na bearta seo a mheas agus áirítear ar chomhardú na gcaibidlí sa phlean freisin raon beartas agus cuspóirí a chuidíonn le hathrú aeráide a mhaolú agus le hoiriúnú dó

Trí bheart a ghlacadh chun an t-athrú aeráide a mhaolú agus oiriúnú dó agus trí aistriú i dtreo athléimneacht aeráide agus neodracht carbóin a éascú, bainfear amach comhleasa eacnamaíocha, comhshaoil agus sóisialta. Ina measc seo tá aer níos glaine, cruthú post glas, sláinte phoiblí feabhsaithe agus tacaíocht don bhithéagsúlacht.

I bpleanáil úsáide talún tiocfaidh feabhas ar cháilíocht an aeir nuair a chuirtear beartais i bhfeidhm chun úsáid fhuinnimh in-athnuaite a chur chun cinn chomh maith le dícharbónú córas fuinnimh a laghdaíonn úsáid na mbreoslaí iontaise. Ar an gcaoi chéanna, de bharr beartas um úsáid talún agus córais iompair a chomhtháthú, méadófar inrochtaineacht agus cuirfear siúlóid agus rothaíocht chun cinn agus dá réir sin laghdófar an spleáchas ar charr príobháideach, chun leasa an chomhtháthaithe shóisialta agus leasa an phobail. Nuair a thacaíonn beartais le hinfheistíocht agus le feabhsú an bhonneagair ghlais, is féidir leis seo cur le bithéagsúlacht, ceapadh carbóin agus riosca tuilte a laghdú agus soláthar a dhéanamh d'áineas agus do thaitneamhacht. Trí bheartais agus bearta eile a thacaíonn le dearadh foirgneamh atá tíosach ar fhuinneamh agus le hiarfheistiú an stoic foirgneamh atá ann cheana, laghdófar na costais a bhaineann le téamh agus fuarú agus laghdófar bochtaineacht breosla.

D'fhonn Gaillimh a spreagadh le bheith níos athléimní ó thaobh na haeráide de, tá gá le béim a chur ar chuspóirí beartais dá leithéid, toisc go gcothóidh siad seo athléimneacht aeráide trí dhíríú ar mhaolú agus ar oiriúnú.

Áirítear orthu seo go háirithe beartais atá dírithe ar

- a) Réitigh Dúlra-Bhunaithe (oiriúnú agus maolú)
- b) Riosca tuilte agus bainistíocht uisce (oiriúnú agus maolú).
- c) Fuinneamh in-athnuaite (maolú)
- d) Iompar (maolú)
- e) Timpeallacht thógtha (oiriúnú agus maolú)
- f) Beartais trasghearrtha foriomlána um athrú aeráide agus comhshaoil (oiriúnú agus inbhuanaitheacht maolaithe)

2.2 Athrú Aeráide Comhthéacs Idirnáisiúnta agus Eorpach

Tugadh bonn eolais don bheartas aeráide idirnáisiúnta leis an gCreat-Choinbhinsiún Náisiúnta ar Athrú Aeráide (UNFCCC) a bunaíodh i 1992. Is é an Comhaontú Pháras 2015 an comhaontú aeráide domhanda is suntasaí a táirgeadh go dtí seo. Dhaingnigh Éire Comhaontú Pháras i mí na Samhna 2016 agus mar sin tá sí faoi cheangal dlíthiúil ag a gealltanais, lena n-áirítear an méadú ar theocht dhomhanda a theorannú go dtí faoi bhun 2 céim C. os cionn leibhéil réamhthionsclaíocha agus más féidir í a choinneáil faoi bhun 1.5 céim C. Áiríodh sa chomhaontú freisin an aidhm de bheith neodrach ó thaobh carbóin de faoi 2050.

I gcomhréir le gealltanais aeráide dhomhanda, tá sprioc atá ceangailteach ó thaobh dlí leagtha síos ag an Aontas Eorpach (AE) dá bhallstáit maidir le neodracht aeráide nó astaíochtaí gás

ceaptha teasa glan-nialasacha a bhaint amach faoi 2050. Tá an sprioc seo agus an creat chun í a bhaint amach leagtha amach i nDlí Aeráide na hEorpa lena méadaítear na spriocanna sin in 2020 chun laghdú de 55% ar a laghad a éileamh ar ghlanastaíochtaí gás ceaptha teasa i gcomparáid le leibhéil 1990 a bhaint amach faoi 2030. Tacaíonn an Comhaontú Glas don Eoraip leis seo, plean gníomhaíochta chun geilleagar agus sochaí an Aontais a dhéanamh inbhuanaithe. Sainithnítear ann roghanna infheistíochta agus maoinithe chun tacú le haistriú cóir go neodracht aeráide faoi 2050 trí infheistíocht a dhéanamh i dteicneolaíocht atá neamhdhíobhálach don chomhshaol, tacú leis an aistriú go geilleagar dícharbónaithe agus ciorclach, deireadh a chur le truailliú agus an bhithéagsúlacht a athbhunú. Áirítear sa Chomhaontú Glas freisin ‘Sásra Idirthréimhse Cóir’ chun tacaíocht spriocdhírthe a sholáthar chun tionchar socheacnamaíoch an aistrithe go geilleagar atá neodrach ó thaobh na haeráide de a mhaolú.

Measann an tAontas Eorpach go bhfuil dúshláin shuntasacha ag baint leis an aistriú chuig geilleagar agus sochaí ísealcharbóin atá athléimneach ó thaobh na haeráide de agus go dteastaíonn athruithe bunúsacha ar thionscail agus ar shlite beatha áirithe. Beidh tionchair dá leithéid scaipthe go míchothrom agus beidh tionchar níos mó aige ar roinnt réigiún agus pobal ná a bheidh aige ar réigiún agus pobail eile. Cuireann Comhairle an Aontais in iúl, áfach, go gcruthóidh an t-aistriú go neodracht aeráide deiseanna agus tairbhí fostaíochta agus eacnamaíochta malartacha trí theicneolaíochtaí nua a fhorbairt agus a rolladh amach, trí mhéadú ar phoist agus ar mhargaí nua agus ar na tairbhí a thiocfaidh as scéimeanna iarfheistithe. Aithníonn an tAontas Eorpach an gá atá le creat cumasúcháin a chur i bhfeidhm chun a chinntiú go bhfuil an t-aistriú éifeachtach ó thaobh costais, comh maith le cothrom agus cóir ó thaobh sóisialta de trína ndéantar aistriú cóir a éascú ionas nach mbeidh aon réigiún nó eanáil faoi mhíbhuntáiste tríd an aistriú go geilleagar ísealcharbóin a bheidh athléimneach ó thaobh na haeráide de.

Tá Rialtas na hÉireann, ag teacht le beartas an Aontais agus oibleagáidí na mball, tiomanta trí reachtaíocht náisiúnta chun tacú le gníomhú ar son na haeráide agus le haistriú cóir trí thacaíochtaí maoinithe agus tionscnaimh a mhaolóidh tionchar socheacnamaíoch an aistrithe go geilleagar atá neodrach ó thaobh na haeráide de.

Comhthéacs Náisiúnta agus Reachtaíocht

Tá an tAcht um Ghníomhú ar son na hAeráide agus um Fhorbairt Ísealcharbóin (Leasú) 2021 ar aon dul leis na spriocanna atá leagtha síos ag an Aontas agus tacaíonn sé le haistriú na hÉireann chuig geilleagar atá neodrach ó thaobh na haeráide de faoi thráth nach déanaí ná 2050. San Acht seo, déantar leasú agus neartú suntasach ar an Acht um Ghníomhú ar son na hAeráide agus um Fhorbairt Ísealcharbóin 2015 a bhí ann roimhe seo. Cuireann sé i bhfeidhm na gealltanais atá ag Éirinn atá ag éirí níos uailmhianaí i réimse na gníomhaíochta aeráide, a áiríodh sa Chlár don Rialtas agus sa Phlean Gnímh don Aeráid 2019. Foráiltear leis an gcreat náisiúnta atá ceangailteach ó thaobh dlí le cur ar chumas na hÉireann an ‘cuspóir aeráide náisiúnta’ a bhaint amach mar atá san áireamh san Acht a bhfuil príomhfhóráil ann ‘*chun méid an téimh dhomhanda a laghdú tuilleadh, an t-aistriú chuig geilleagar atá athléimneach ó thaobh na haeráide de, atá saibhir i mbithéagsúlacht, atá inbhuanaithe ó thaobh an chomhshaoil de agus neodrach ó thaobh na haeráide de a shaothrú agus a bhaint amach*’. Sainmhínítear geilleagar atá neodrach ó thaobh na haeráide de mar gheilleagar inbhuanaithe agus mar shoचाí ina ndéantar astaíochtaí gás ceaptha teasa a chothromú nó a shárú trí gháis cheaptha teasa a bhaint.

Foráiltear sa reachtaíocht do shásraí, do phleananna agus do straitéisí sonracha a úsáidfí an Rialtas chun an cuspóir náisiúnta aeráide a bhaint amach. Áirítear orthu sin buiséid charbóin a ullmhú a bhaineann le huasteorainneacha astaíochtaí earnála agus gníomhaíochtaí eile a

thacaíonn le beartas an rialtais ar athrú aeráide. Tá gá leis an gcéad dá bhuiséad carbóin de chúig bliana chun foráil a dhéanamh do laghdú iomlán de 51% ar astaíochtaí gás ceaptha teasa thar an tréimhse go dtí 2030, i gcoibhneas leis an mbonnlíne de 2018.

Tá gá anois nuashonrú bliantúil a dhéanamh ar an **bPlean Gnímh don Aeráid** a ullmhaíodh in 2019 faoi reachtaíocht. Tá gá leis an bplean treochlár a leagan síos de ghníomhaíochtaí earnáilshonracha chun cloí leis an gclár buiséad carbóin agus uasteorainneacha astaíochtaí earnála agus gníomhaíochtaí eile is gá chun tacú le beartas an rialtais ar athrú aeráide. Áirítear ann faoi láthair breis agus 180 gníomh thar raon earnálacha lena n-áirítear leictreachas, fiontar, comhshaol tógtha, iompar, talmhaíocht, foraoiseacht agus úsáid talún, agus dramhaíl agus an geilleagar ciorclach. Aithnítear sa phlean freisin an gá atá le haistriú cóir agus an gá atá le hathléimneacht aeráide a thógáil i ngach pobal.

Is ceanglas faoin reachtaíocht freisin í **Straitéis Náisiúnta Fadtéarmach Gníomhaíochta Aeráide** agus ní mór athbhreithniú a dhéanamh uirthi gach 5 bliana. Is é cuspóir na straitéise seo a shonrú conas a bhainfear amach an 'cuspóir náisiúnta' i gcomhréir le clár an bhuiséid charbóin. Ní mór go n-áireofaí leis freisin an laghdú réamh-mheasta ar astaíochtaí agus feabhsú linnte carbóin ar feadh íostréimhse de 30 bliain.

An **Creat Náisiúnta Oiriúnaithe**, a cheanglaítear athbhreithniú a dhéanamh air gach cúig bliana, agus bhí sé seo ina oibleagáid cheana féin ó bhunaíodh an tAcht in 2015. Ní mór dó an straitéis a shonrú maidir le cur i bhfeidhm beart oiriúnaithe in earnálacha éagsúla agus ag údaráis áitiúla chun leochaileacht an Stáit a laghdú maidir le héifeachtaí diúltacha an athraithe aeráide. Foilsíodh an Creat Náisiúnta Oiriúnaithe in 2018. Áiríodh leis ceanglas ar gach údarás áitiúil straitéisí oiriúnaithe áitiúla a dhéanamh agus a ghlacadh. Ghlac Comhairle Cathrach na Gaillimhe leis an Straitéis um Oiriúnú Aeráide 2019-2024 don chathair i mí Mheán Fómhair 2019. Ceanglaítear freisin go n-ullmhóidh seacht roinn rialtais pleananna oiriúnaithe earnála agus go suífidh siad faoin gcreat náisiúnta. Tá sé de cheangal ar gach plean na príomhrioscaí atá os comhair na hearnála a shainaithint agus an cur chuige atá á ghlacadh chun aghaidh a thabhairt ar na rioscaí sin agus athléimneacht aeráide a thógáil.

Tá an **Plean Maolúchan Náisiúnta**, freisin ina oibleagáid faoin reachtaíocht náisiúnta aeráide, agus foilsíodh é in 2017. Áiríodh sa bhuncháipéis seo freagrachtaí maolúcháin raon ranna rialtais maidir le hábhair inar cuimsíodh giniúint leictreachais, an timpeallacht thógtha, iompar agus talmhaíocht. Áiríodh leis os cionn 100 gníomh don rialtas agus do chomhlachtaí poiblí chun an próiseas a chur chun feidhme agus tús a chur leis an bpróiseas chun roghanna maolaithe meántéarmacha agus fadtéarmacha a fhorbairt don deich mbliana atá romhainn agus ina dhiaidh sin. In 2020, áfach, chuir an Chúirt Uachtarach an Plean Maolúchán Náisiúnta ar neamhní ag ceapadh nach raibh sé ag comhlíonadh na reachtaíochta aeráide. Tá gá le plean maolaithe náisiúnta nua a ullmhú.

Gné thábhachtach eile den reachtaíocht aeráide leasaithe a chomhtháthófar leis na Pleananna Forbartha is ea an dualgas atá ar gach údarás áitiúil **Pleananna Gníomhaíochta Aeráide na nÚdarás Áitiúil** a ullmhú gach cúig bliana. Ní mór dóibh sin bearta maolaithe agus oiriúnaithe a shonrú, i gcomhréir leis na gnéithe ábhartha den chreat rialachais. Ina theannta sin ceanglaítear leis an reachtaíocht go gcaithfear na Pleananna Gníomhaíochta Aeráide de chuid na nÚdarás Áitiúil seo a chur san áireamh agus plean forbartha á dhéanamh.

Tacaíonn an Chomhairle Chomhairleach um Athrú Aeráide (CCAC) leis an gcreat chun spriocanna náisiúnta a bhaint amach. I measc a chuid feidhmeanna, tá comhairle agus moltaí a thabhairt do

na hAíirí agus don Rialtas, rinneadh tuilleadh forbartha ar an bhfeidhm seo agus ar an tuairisciú a dhéantar orthu sa reachtaíocht le déanaí chun bheith ar aon dul leis an gcreat rialachais leathnaithe.

Déantar pleanáil agus déanamh pleananna laistigh de chreat na reachtaíochta pleanála. Áirítear san Acht um Pleanáil agus Forbairt 2000 (arna leasú) cuspóirí éigeantacha nach mór a áireamh mar bhreithniúcháin agus pleananna forbartha á ndéanamh. Chuige sin ceanglaítear sa reachtaíocht go n-áireofar pleananna le haghaidh cuspóirí a bhaineann le gníomhú ar son na haeráide agus go háirithe go mbeadh straitéisí inbhuanaithe lonnaithe agus iompair ann agus chun úsáid fuinnimh inbhuanaithe, laghdú ar gháis cheaptha teasa agus beart oiriúnaithe a chur chun cinn. Ceanglaítear faoin reachtaíocht freisin go mbeidh pleananna forbartha ag teacht leis an treoir bheartais sa Chreat Pleanála Náisiúnta (NPF), sna Straitéisí Réigiúnacha Spásúlachta agus Eacnamaíochta (RSES) agus i dtreoirínte Aireachta Alt 28.

I reachtaíocht phleanála agus i reachtaíocht comhshaoil chomh maith, cuirtear an bonn ar fáil maidir leis an gcomhshaoil nádúrtha agus tógtha a chosaint agus chun measúnuithe straitéiseacha comhshaoil a dhéanamh ar phleananna agus ar thionscadail araon nuair is féidir leis na héifeachtaí comhshaoil réamh-mheasta a d'fhéadfadh bheith ag cuspóirí agus beartais i bplean forbartha nó i bhforbairt shonrach a thomhas.

Is gníomh é an t-aistriú go dtí **Geilleagar Ciorclach** faoin bPlean Gnímh don Aeráid 2019 a bheidh mar chuid d'aistriú na hÉireann chuig geilleagar atá athléimneach ó thaobh na haeráide de. Tá straitéis á forbairt faoi láthair chun creat náisiúnta a sholáthar chun an t-aistriú a chumasú agus go mbeidh an uaimhian maidir le ráta náisiúnta úsáide ábhair chiorclaigh os cionn meán an Aontais Eorpaigh faoi 2030. Tabharfar bonn reachtuil don straitéis leis an mBille um Gheilleagar Ciorclach 2021 (dréachtchéim). Is é an sprioc atá ag geilleagar ciorclach ná dramhaíl agus tomhaltas amhábhair a íoslághdú trína chinntiú go bhfanann na hábhair in úsáid chomh fada agus is féidir trí tháirgí a dhearadh atá buan agus a fhéadtar a dheisiú agus a athmhonarú. I gcodarsnacht leis an ngeilleagar líneach, a bhraitheann ar amhábhair chun earraí a tháirgeadh a dhiúscaítear mar tháirge dramhaíola ag deireadh a ré. Déileálann an geilleagar ciorclach le dramhaíl mar acmhainn is féidir a athúsáid agus a athchúrsáil. Tá an t-aistriú go geilleagar ciorclach ríthábhachtach chun laghdú spriocdhírthe ar astaíochtaí carbóin a bhaint amach agus tá an t-aistriú go geilleagar ísealcharbóin atá athléimneach ó thaobh na haeráide de toisc go bhfuil eastóscadh acmhainní nádúrtha agus diúscairt dramhaíola ina phríomhchúis le hastaíochtaí gás ceaptha teasa agus caillteanas bithéagsúlachta agus gnáthóige ar fud an domhain. Le forbairt an gheilleagair chiorclaigh, cruthófar deiseanna nua freisin do gheilleagair áitiúla trí athúsáid agus athdhéantúsaíocht agus samhlacha gnó eile ar nós scéimeanna comhroinnte agus léasaithe.

Tá an t-aistriú go geilleagar ciorclach lárnach freisin don bheartas náisiúnta dramhaíola, Plean Gníomhaíochta Dramhaíola le haghaidh Geilleagar Ciorclach (2020-2025) agus an Plean Náisiúnta um Bainistiú Dramhaíola do Gheilleagar Ciorclach in ionad na bPleananna Réigiúnacha um Bainistiú Dramhaíola agus cuimseoidh siad spriocanna do gach sruth dramhaíola chun tosaíocht a thabhairt d'athúsáid agus deisiú, tomhaltas acmhainní a laghdú agus éilliú ábhar in-athchúrsáilte a laghdú.

Beartas 2.1 Geilleagar Ciorclach

1. Tacú le haistriú rathúil chuig geilleagar ciorclach ina laghdaítear dramhaíl agus acmhainní de réir na reachtaíochta agus na straitéise náisiúnta atá ag teacht chun cinn lena n-áirítear an Clár Geilleagar Ciorclach 2021-2027.

Comhthéacs Náisiúnta agus Réigiúnach - Beartas Pleanála

Léirítear an príomhról atá ag pleanáil spásúlachta agus úsáid talún maidir le Gníomhú ar son na hAeráide ar an leibhéal náisiúnta i dTionscadal na hÉireann 2040 lena n-áirítear an Creat Náisiúnta Pleanála (NPF) agus an Plean Forbartha Náisiúnta (NDP). Aithnítear sa NPF go soláthraíonn an próiseas pleanála modh seanbhunaithe chun cuspóirí an athraithe aeráide a chur i bhfeidhm agus a chomhtháthú, lena n-áirítear maolú agus oiriúnú, ar an leibhéal áitiúil agus chuig an aistriú go sochaí ísealcharbóin atá athléimneach ó thaobh aeráide de. Áirítear roinnt cuspóirí trasghearrtha a thacaíonn nuair a chuirtear i gcrích le chéile iad, laistigh den dearcadh pleanála níos leithne maidir le forbairt inbhuanaithe a bhaint amach, leis an Toradh Straitéiseach Náisiúnta (NSO) 8 a d'fhágfadh go mbeadh Éire ag 'Aistriú go geilleagar ísealcharbóin agus sochaí atá athléimneach ó thaobh aeráide de'.

Sa NDP, tugtar imlíne ar conas a sheachadfar tosaíochtaí infheistíochta náisiúnta ar bhealach a thacaíonn le tosaíochtaí an NPF, leis na spriocanna sna Pleananna Aeráide náisiúnta agus leis na pleananna le haghaidh aistrithe i dtreo sochaí dícharbónaithe. Áirítear sa straitéis infheistíochta seo clochlú na gcóras fuinnimh ó bhreoslaí iontaise go fuinneamh in-athnuaite, ag iarfheistiú le haghaidh éifeachtúlacht fuinnimh feabhsaithe a bhaint amach, Áirítear freisin infheistíocht i mbearta soghluaisteachta inbhuanaithe, athghiniúint uirbeach chun tacú le fás dlúth agus cláir infheistíochta faoisimh tuilte.

Sa Straitéis Spásúlachta agus Eacnamaíoch Réigiúnach an Tuaiscirt agus an Iarthair (RSES), ionchorpraítear an coincheap de thodhchaí ísealcharbóin atá comhtháite i gcúig uaillmhian fáis sa straitéis réigiúnach. Aithnítear sa RSES roinnt Príomhchuspóirí Beartais Réigiúnacha (RPO) a bhaineann le hathrú aeráide, fuinneamh, fuinneamh in-athnuaite, líonra tarchurtha, cosaint an chomhshaoil agus tuilte. Tá na cuspóirí seo deartha chun freagairt don athrú aeráide agus chun réigiún athléimneach ó thaobh na haeráide de a thógáil atá dírithe ar aistriú go geilleagar agus sochaí ísealcharbóin. Aithnítear sa RSES freisin na deiseanna suntasacha a thiocfaidh le gníomhaíocht aeráide don réigiún trí éifeachtúlacht acmhainní agus cur i bhfeidhm tráchtála na teicneolaíochta ar fhuinneamh atá ann faoi láthair agus a bheidh ann.

Ullmhaíodh an Plean, ina bhfuil a bonn eolais faighte ón gCroí-Straitéis, i gcomhréir le reachtaíocht aeráide agus le treoir bheartais náisiúnta agus réigiúnach agus áirítear ann raon de bheartais agus cuspóirí trasghearrtha aeráide agus comhshaoil atá ar aon dul le huailmhianta náisiúnta maidir le gníomhú ar son na haeráide. Áirítear sna bearta seo freisin tacaíocht agus spreagadh d'infheistíochtaí agus do ghníomhaíochtaí iomchuí gaolmhara ó chomhlachtaí poiblí, ón bpobal agus ó leasanna gnó.

Ar an leibhéal réigiúnach faigheann na húdaráis áitiúla tacaíocht ó na hOifigí Réigiúnacha um Gníomhú ar son na hAeráide (CARO). Tá Cathair na Gaillimhe faoi shainchúram CARO Cósta an Atlantaigh Thuaidh. Tá sé de shainordú ar na CAROanna seo gníomhaíocht aeráide a chomhordú ar leibhéal an rialtais áitiúil. Is é an sainchúram atá acu ná cabhrú le straitéisí oiriúnaithe a ullmhú agus tacú leis na húdaráis áitiúla leis an inniúlacht agus an saineolas is gá maidir le gníomhú ar son na haeráide ar fud na bhfeidhmeanna agus na gníomhaíochtaí go léir.

Comhthéacs Áitiúil – Cathair na Gaillimhe

Ós rud é go bhfuil údaráis áitiúla ar an leibhéal rialtais is gaire do phobail áitiúla agus d'fhiontar, tá siad i suíomh uathúil chun fíor-athrú dearfach a chur i bhfeidhm. Maidir le hathrú aeráide, is féidir le húdaráis áitiúla a bheith i gceannas ar sheachadadh an chuspóra aistrithe náisiúnta ísealcharbóin, athléimneacht aeráide san fhadtéarma agus cur go mór leis sin agus gníomhú freisin chun feabhas a chur ar an gcumas pleanáil a dhéanamh agus freagairt d'imeachtaí aimsire cruá sa ghearrtéarma. Aithnítear é seo sa ghealltanas a thug gach údarás áitiúil nuair a shíning siad Cairt um Ghníomhaíocht Aeráide na nÚdarás Áitiúil (2019). Aithnítear sa chairt seo an cumas atá ag údaráis áitiúla ceannaireacht a sholáthar ar an leibhéal áitiúil maidir le gníomhú ar son na haeráide. Leagtar amach sa chairt roinnt gealltanas lena n-áirítear cloí le Spriocanna Forbartha Inbhuanaithe na NA (SDGanna), gníomhú mar thacadóirí don ghníomhú aeráide trí bheartas agus trí chleachtas, ina gcáil eagraíochtúil agus trí oibriú le pobail áitiúla.

I bhfianaise an ghealltanais seo agus na hoibleagáide ar gach údarás áitiúil straitéisí oiriúnaithe áitiúla a dhéanamh agus a ghlacadh mar a éilítear faoin gCreat Náisiúnta Oiriúnaithe, chuir Comhairle Cathrach na Gaillimhe tús le hullmhú **Cathair na Gaillimhe atá Seasmhach ó thaobh na Aeráide de 2019-2024**, plean oiriúnaithe don chathair.

Is éard a bhí i gceist le hullmhú an phlean seo ná athbhreithniú a dhéanamh ar imeachtaí aeráide agus ar threochtaí san am atá thart thar thréimhse 30 bliain chun tionchar an athraithe aeráide ar an gcathair agus tionchair dóchúlacha amach anseo a thuiscint. Léirigh anailís ar na sonraí go gcaithfidh an chathair ullmhú le haghaidh méadú ar an mbaol tuilte cósta, muirbhrúcht agus creimeadh cósta mar gheall ar ghníomhaíocht stoirme méadaithe agus arduithe réamh-mheasta ar mheánleibhéal farraige. Réamh-mheastar go méadóidh an baol tuilte abhann agus uisce dromchla freisin de bharr patrúin báistí a bheith ag éirí níos déine. Sainaithníodh freisin go bhféadfadh an méadú réamh-mheasta ar dhéine báistí a bheith ina chúis le ró-ualú ar na gréasáin uisce dromchla, as a dtiocfaidh tuilleadh tuilte ar bhóithre agus ar shráideanna, sreafaí thar talamh agus tuilte maoinne. Tháinig an t-athbhreithniú ar an gconclúid freisin go gcaithfidh an gréasán uisce agus áiseanna cóireála fuíolluisce a oiriúnú sa chomhthéacs seo chun sreabhadh méadaithe a bhainistiú. Léirigh sé freisin go bhfuil Cathair na Gaillimhe i mbaol ó ghaotha arda a d'fhéadfadh damáiste a dhéanamh do mhaoin agus d'infrastruchtúr criticiúil, cur isteach ar líonraí iompair,

gníomhaíochtaí pobail agus eacnamaíocha agus cur leis an mbaol do shláinte agus d'fholláine na gcónaitheoirí.

Agus eolaíocht na haeráide ag tuar go dtiocfaidh ardú ar mheánteochtaí an tsamhraidh, is ceist í an riosca don fhuinneamh agus do líonraí iompair mar thoradh ar dhamáiste a bhaineann le teas freisin. Le méadú ar theocht, is dócha go mbeidh oifigí, tithe agus áitribh thráchtála sa chathair i mbaol róthéamh agus go mbeidh gá le háiseanna breise le haghaidh fuaraithe.

Tá oidhreacht nádúrtha shaibhir ag Gaillimh atá i mbaol tionchair an athraithe aeráide agus na rioscaí a bhaineann go háirithe le harduithe teochta agus an dóchúlacht go dtarlóidh imeachtaí adhaimisire níos minice. Is dócha go mbeidh tionchar diúltach ag imeachtaí den sórt sin ar an raon éagsúil gnáthóg agus fiadhúlra atá leochaileach ó thaobh athruithe ar dhálaí aeráide. Is dócha go mbeidh tionchar freisin ar bhithéagsúlacht mar gheall ar athruithe ar thráthúlacht imeachtaí séasúracha a d'fhéadfadh cur isteach ar fhlóra agus fána atá ann cheana féin, ag laghdú raon speiceas agus gnáthóg agus ag cur isteach ar sheirbhísí éiceachórais.

I gcomhthéacs an athraithe aeráide ghlac Comhairle Cathrach na Gaillimhe le straitéis oiriúnaithe aeráide - *Cathair na Gaillimhe Seasmhach ó thaobh na hAeráide 2019-2024 de* in 2019. Leagtar amach ann cuspóirí gearrthéarmacha agus meántéarmacha Chomhairle Cathrach na Gaillimhe maidir le hoiriúnú don athrú aeráide. Tá an straitéis bunaithe ar cheithre phríomhthéama: bonneagar criticiúil agus foirgnimh, caipiteal nádúrtha agus cultúrtha, acmhainní uisce agus bainistíocht riosca i gcás tuile agus seirbhísí pobail agus leagtar amach gníomhaíochtaí sonracha faoi gach ceann acu.

I measc na dtionscnamh eile ar leibhéal na cathrach tá an t-ullmhúchán de threoirthionscadal um **Chrios Dícharbóiníthe (DZ)** ag an Taoibh Thiar. Áirítear sa Phlean Gnímh don Aeráid de chuid an Rialtais beart do gach údarás áitiúil chun Crios Dícharbónaithe a shainaithint. Is limistéar spáis é seo ina sainaithnítear raon de bhearta maolaithe aeráide chun aghaidh a thabhairt ar fhuinneamh ísealcharbóin, ar astaíochtaí gáis cheaptha teasa agus ar riachtanais aeráide chun rannchuidiú le spriocanna náisiúnta um ghníomhú aeráide. Baineann raon na mbeartas agus na dtionscadal a forbraíodh go sonracha le saintréithe fuinnimh agus aeráide an limistéir spásúlachta atá clúdaithe ag an DZ. D'fhéadfadh go n-áireofaí leis seo raon teicneolaíochtaí agus beart a thugann aghaidh ar leictreachas, teas, iompar, éifeachtúlacht fuinnimh foirgneamh, leithlisiú carbóin agus stóráil fuinnimh. Ní mór don DZ a astaíochtaí gás ceaptha teasa a laghdú le 7% in aghaidh na bliana ar a laghad ó 2021 go 2030 (laghdú de 51% thar na deich mbliana), i gcomhréir leis na spriocanna atá leagtha amach san Acht um Ghníomhú ar son na hAeráide agus um Fhorbairt Ísealcharbóin (Leasú), 2021.

Tá ceantar 'Taoibh Thiar' na cathrach roghnaithe ag Comhairle Cathrach na Gaillimhe mar DZ agus oibreoidh sí i gcomhpháirtíocht le páirtithe leasmhara áitiúla lena n-áirítear comhlachtaí poiblí, soláthraithe fónais, grúpaí pobail, scoileanna, gnólachtaí agus na Pobail Fuinnimh Inmharthana bunaithe lena n-áirítear SEC Chomharchumann Fuinnimh na Gaillimhe, SEC OÉ Gaillimh agus SEC Chomhairle Cathrach na Gaillimhe le plean forfheidhmithe do DZ a ullmhú agus a sheachadadh faoi dheireadh 2022. Beidh raon na mbeartas agus na dtionscadal a fhorbrófar sainiúil do shaintréithe fuinnimh agus aeráide DZ an Taoibh Thiar. Ar aon dul leis an aidhm atá leis an DZ ba cheart go ndíreodh na pleananna freisin ar na comhshochair níos leithne lena n-áirítear cáilíocht an aeir, sláinte fheabhsaithe, bithéagsúlacht, carbón corpraithe, leibhéil torainn níos ísle, dramhaíl, uisce agus buntáistí a bhaineann le hoiriúnú. Feidhmeoidh DZ an Taoibh Thiar mar limistéar taispeána ina mbeidh an acmhainneacht aige na tionscnaimh a rolladh

amach go codanna eile den chathair agus beidh sé mar chuspóir aige feacht saoránach agus athrú iompraíochta maidir le gníomhaíocht aeráide a mhéadú.

Ullmhóidh an Chomhairle Máistirphlean Fuinnimh do Chathair na Gaillimhe a chuimseoidh fardal astaíochtaí bonnlíne gás ceaptha teasa (BEI), ag bunú bonnlíne astaíochtaí don chathair. Soláthróidh an BEI freisin bonnlíne maidir le húsáid fuinnimh agus foinsí sa chathair don bhliain bhonnlíne 2018 agus déanfaidh sé meastachán ar an méadú ar éileamh ar fhuinneamh i gcomhréir leis an bhfás réamh-mheasta ar dhaonra na cathrach. Soláthróidh an Máistirphlean Fuinnimh clár deiseanna chun tionscadail dhíchárbónaithe lena n-áirítear iarfheistiú fuinnimh ar fhoirgnimh chónaithe agus neamhchónaithe, treochlár le haghaidh leictirí na gcóras teasa agus iompair agus sainaithe tionscadal inmharthana fuinnimh in-athnuaite agus stórála fuinnimh chun díriú ar dheiseanna chun an laghdú de 51% ar astaíochtaí gás ceaptha teasa a bhaint amach, sprioc atá le baint amach go náisiúnta faoi 2030.

De réir mar a thagraítear faoin reachtaíocht aeráide, ceanglaítear ar gach údarás áitiúil Pleananna Gníomhaíochta Aeráide na nÚdarás Áitiúil cúig bliana a ullmhú a chaithfear a chomhtháthú leis na pleananna forbartha faoi seach. Caithfidh siad seo bearta maolaithe agus oiriúnaithe a shonrú, i gcomhréir leis na gnéithe ábhartha den chreat rialachais agus i gcoibhneas le limistéar an údaráis áitiúil. Ceanglaítear leis an reachtaíocht go n-ullmhófar iad seo laistigh de bhliain amháin ó thosach feidhme an Achta agus go dtabharfar tacaíocht dóibh ag treoirlínte rialtais. Táthar ag súil leis an amlíne fhorordaithe seo go gcuirfidh an Chomhairle Cathrach tús le hullmhú an Phlean Gníomhaíochta Aeráide Áitiúil roimh dheireadh 2022.

Beartas 2.2 Gníomhú ar son na hAeráide

1. Tacú le cur chun feidhme na gculpóirí Idirnáisiúnta, Eorpacha agus Náisiúnta mar a shonraítear iad mar seo a leanas:
 - Straitéis an Aontais Eorpaigh um Oiriúnú Aeráide 2021;
 - Comhaontú Glas don Eoraip;
 - na hAchtanna um Gníomhú ar son na hAeráide agus Ísealcharbóin 2015 go 2021;
 - an Plean Gnímh don Aeráid (2019) agus aon phlean nuashonraithe;
 - An Creat Náisiúnta um Oiriúnú Aeráide 2018;
 - An Straitéis Náisiúnta um Athrú Aeráide;
 - Pleananna Oiriúnaithe Earnála agus
 - An Plean Náisiúnta Maolúcháin Aeráide (nuair a bheidh sé ullmhaithe agus glactha)
2. Tacú le cur chun feidhme na gculpóirí náisiúnta um oiriúnú don athrú aeráide agus maolú ar an athrú aeráide chun aistriú cóir a bhaint amach go geilleagar atá athléimneach ó thaobh na haeráide de, saibhir ó thaobh bithéagsúlachta de, atá inbhuanaithe ó thaobh an chomhshaoil de, agus atá neodrach ó thaobh carbóin de.
3. Tacaíocht trí bheartas agus trí chuspóirí an phlean, a thabhairt don chuspóir náisiúnta den chosán atá ceangailteach ó thaobh dlí chuig astaíochtaí glan-nialasacha faoi tráth nach déanaí ná 2050, agus do laghdú de 51% ar astaíochtaí faoi dheireadh 2030; trí bhuiséid charbóin 5 bliana a chur i bhfeidhm, trí gháis cheaptha teasa a laghdú, iompar inbhuanaithe a chur chun cinn, úsáid acmhainní in-athnuaite, éifeachtúlacht fuinnimh a fheabhsú agus tacú le réitigh atá bunaithe ar nádúr.
4. Tacú le cur chun feidhme na mbeartas agus na ngníomhartha atá leagtha amach i Straitéis Oiriúnaithe Aeráide 2019-2024 Chomhairle Cathrach na Gaillimhe, agus í a éascú agus a chur chun cinn.

5. Plean Gníomhaíochta Aeráide Údaráis Áitiúil cúig bliana a ullmhú agus a dhéanamh de réir an Achta um Ghníomhú ar son na hAeráide agus um Fhorbairt Ísealcharbóin 2021 agus treoirlínte tacaíochta amach anseo agus athbhreithniú a dhéanamh ar an bPlean Forbartha dá bharr chun aillniú a chinntiú.
6. Tacú le huasteorainneacha náisiúnta astaíochtaí earnála agus buiséid charbóin a luaithe a ghlacfar iad i gcás inarb infheidhme.
7. Na rioscaí aeráide a bhaineann le hathrú aeráide a bhainistiú trí bhearta oiriúnaithe aeráide a fhorbairt agus trí phleanáil agus forbairt inbhuanaithe, lena n-áirítear trí phleanáil, dearadh agus feidhmiú Scéim Faoisimh Tuilte Chathair na Gaillimhe Coirib go Cósta i gcomhar leis an OOP.
8. Tacú le bearta bainistíochta uisce a chur i bhfeidhm trí shásraí mar SUDS, baint uisce báistí, úsáid uisce liath, stóráil uisce agus réitigh nádúr-bhunaithe chun oiriúnú do thionchair an athraithe aeráide.
9. Tacú leis an gCrios Dícharbónaithe (DZ) sa chathair agus le haon Chrios Dícharbónaithe (DZ) a bheidh sa chathair amach anseo agus an plean forfheidhmithe gaolmhar chun bearta a chur chun cinn chun astaíochtaí Gáis Cheaptha Teasa (GHG) a laghdú agus coinníollacha ginearálta comhshaoil a fheabhsú sa limistéar seo.
10. Tacú le Máistirphleananna Fuinnimh arna n-ullmhú ag Pobail Fuinnimh Inmharthana i gCathair na Gaillimhe go háirithe chun tacú le moltaí Mháistirphlean Fuinnimh Chathair na Gaillimhe agus an Phlean Gníomhaíochta Fuinnimh gaolmhar ina leagfar amach conairí chun astaíochtaí gás ceaptha teasa (GHG) a bhaineann le húsáid fuinnimh i gCathair na Gaillimhe a laghdú (dlite le críochnú faoi lár 2022)
11. Tacú le tionscnaimh chun dea-bhainistíocht ithreach, gabháil carbóin agus ceapadh carbóin a chur chun cinn nuair is féidir sa chathair.
12. Comhoibriú leis an Oifig Réigiúnach um Ghníomhú ar son na hAeráide (CARO) agus le haon pháirtí leasmhar ábhartha eile maidir le cur chun feidhme na straitéisí maolaithe agus oiriúnaithe don athrú aeráide atá ann agus a bheidh ann amach anseo agus beartas um ghníomhú ar son na haeráide chun tacú leis an aistriú go geilleagar ísealcharbóin.
13. Feasacht a mhéadú agus tacú le hathrú iompraíochta maidir le hathrú aeráide, athléimneacht aeráide agus an t-aistriú go geilleagar ísealcharbóin.
14. Deiseanna a chumasú chun tionscadail arna maoiniú ag an CE a ghníomhachtú amhail Misin an Aontais Eorpaigh 'Horizon Europe' faoin dá mhísean seo a leanas (i) Cathracha atá Cliste agus Neodrach ó thaobh na hAeráide de (ii) Oiriúnú don Athrú Aeráide, lena n-áirítear claochlú sochaíoch.
15. Ráiteas gníomhaíochta aeráide a éileamh a bhreithníonn fuinneamh, astuithe agus iompar inbhuanaithe mar chuid de gach Plean Ceantair Áitiúil, Máistirphlean, Creat Spásúlachta, agus Láithreán Athghiniúna agus Deise.
16. Tacú le bearta chun an spleáchas ar phlaistigh aonúsáide sa chathair a laghdú agus béim ar leith ar bhuidéil phlaisteacha aonúsáide a bhaint as úsáid mar bheart le bheith réamhghníomhach chun tacú leis an bPlean Gníomhaíochta ar son na hAeráide.

2.3 Pleanáil & Inbhuanaitheacht – Torthaí Pleanála Inbhuanaithe a Bhaint Amach

Is cumasóir ríthábhachtach í pleanáil agus an córas pleanála chun freagairt do na dúshláin a chruthaíonn athrú aeráide agus chun athléimneacht aeráide a thógáil agus chun tacú leis an aistriú go neodracht carbóin. Go háitiúil, sa Phlean Forbartha, leagtar amach creat pleanála um úsáid talún a chomhtháthaíonn oiriúnú aeráide, bearta maolaithe, inbhuanaitheacht agus an comhshaoil i mbeartas spásúlachta. Go háirithe is féidir leis an gCroí-Straitéis, le beartais agus le cuspóirí

criosaithe talamhúsáide fás dlúth a spreagadh, tacú le soghluaisteacht inbhuanaithe agus é a chomhtháthú le húsáid talún, soláthar a dhéanamh do bhonneagar glas, aghaidh a thabhairt ar riosca tuilte, agus soláthar a dhéanamh d'fhuinneamh in-athnuaite. Freagraíonn an cur chuige seo go díreach don ghá atá le hacmhainní nádúrtha a chosaint agus a fheabhsú, éileamh ar fhuinneamh a laghdú, astaíochtaí gás ceaptha teasa a laghdú agus cosaint a thabhairt i gcoinne na rioscaí a bhaineann le hathrú aeráide sa chathair.

Bonneagar Glas agus Gorm (Oiriúnú agus Maolú)

Tá an t-ádh ar Chathair na Gaillimhe go bhfuil oidhreacht shaibhir de chaipiteal nádúrtha aici. Ina measc tá cósta, coillearnacha, aibhneacha, córas canálach agus gnáthóga cosanta. Áirítear sa chúigiú cuid d'achar talún iomlán Chathair na Gaillimhe limistéir atá sainithe mar ghnáthóga cosanta, tailte áineasa agus taitneamhachta agus tailte in úsáid talmhaíochta. Tá an gréasán de spásanna seo comhdhéanta de bhonneagar glas agus gorm na cathrach. Soláthraíonn sé raon buntáistí lena n-áirítear tacú le bithéagsúlacht, caitheamh aimsire, fóillíocht agus deiseanna soghluaisteachta inbhuanaithe agus folláine ghinearálta. Is féidir leis an mbonneagar glas agus gorm seo a chumasú trí thacaíocht bheartais agus dea-bhainistíocht na n-acmhainní seo tairbhí a sheachadadh chun dea-chaighdeán comhshaoil nádúrtha a choimeád agus aghaidh a thabhairt ar thionchair an athraithe aeráide.

Trí bhainistíocht ghníomhach is féidir na tairbhí seo a úsáid mar réitigh atá bunaithe ar nádúr chun oiriúnú don athrú aeráide. Sainmhíníonn an tAontas Idirnáisiúnta um Chaomhnú an Dúlra réitigh atá bunaithe ar an dúlra mar “gníomhaíochtaí chun éiceachórais nádúrtha nó modhnaithe a chosaint agus a bhainistiú go hinbhuanaithe agus a athchóiriú chun aghaidh a thabhairt ar dhúshlán shochoaíochta go héifeachtach agus go hoiriúnaitheach, ag soláthar leasa daonna agus tairbhí bithéagsúlachta ag an am céanna”. Is féidir le bonneagar glas agus gorm tairbhí suntasacha comhshaoil a sholáthar lena n-áirítear stóráil uisce tuilte, fuarú uirbeach agus caighdeán aeir níos fearr. Tá ról tábhachtach acu freisin maidir le dul i ngleic le géarchéim na bithéagsúlachta, le ceapadh carbóin, le uisce scagtha agus maolaithe a ionsú, le creimeadh a chosc agus le truailleáin ón aer agus ón uisce a scagadh.

Is é dúshlán an phlean seo ná a chinntiú go ndéantar na spásanna seo a bhainistiú agus a fheabhsú go cúramach agus cothromaíocht a lorg idir soláthar a dhéanamh d'áineas agus rochtain agus sláine an éiceachórais a chothabháil. Tá sé seo thar a bheith tábhachtach i bhfianaise an fháis spriocdhírthe daonna don chathair a mbeidh scála agus cáilíocht leordhóthanach spáis

oscailte ag teastáil uaidh. Cuirfidh an Straitéis um Spás Glas atá á hullmhú faoi láthair ag an gComhairle leis na beartais ábhartha sa phlean ina leith seo.

Is beart eile iad córais draenála uirbeacha inbhuanaithe (SuDS) a chuirtear chun cinn i mbeartas agus i ndearadh forbartha trína ndéantar uisce dromchla/uisce báistí a laghdú agus a bhainistiú go hinbhuanaithe trí dhearadh. Is féidir leis seo an baol ó thuilte áitiúil a laghdú. D'fhéadfadh réitigh nádúr-bhunaithe a áireamh in SuDS inar féidir raon de bhearta éagsúla a úsáid, cosúil le díonta glasa, claiseanna reatha, locháin agus logaill chrann. Nuair a chuirtear iad seo san áireamh sa dearadh is féidir leo caighdeán an uisce a fheabhsú, splancthuilte a chosc agus ag an am céanna cur le bithéagsúlacht agus feabhsú gnáthóg. Bíonn cur i bhfeidhm SuDS ag brath ar chúinsí a bhaineann go sonrach leis an láithreán agus d'fhéadfadh feidhm a bheith acu ar fhoirgnimh freisin inar féidir uisce báistí a bhaint agus bainistíocht inbhuanaithe agus caomhnú uisce a sheachadadh araon.

Riosca i gCás Tuilte (Oiriúnú)

Mar gheall ar ardú leibhéal na farraige agus réamh-mheastacháin báistí níos déine, beidh Cathair na Gaillimhe níos mó i mbaol ó thuilte cósta, abhann, báistí (uisce stoirme uirbeach). Cruthóidh sé seo riosca suntasach do phobail agus do ghnóthaí atá ag feidhmiú i gceantair riosca tuilte. Tá Measúnú Straitéiseach Riosca i gcás Tuilte (SFRA) déanta, mar chuid d'ullmhú an Phlean Forbartha. Cuireann sé seo eolas ar fáil ar bhaol tuilte sa chathair agus thug sé eolas don Chroí-Straitéis agus tabharfar treoir do dhréachtú beartas agus cuspóirí. Treoróidh siad seo forbairt sa todhcháí, ag srianadh cineálacha áirithe forbartha i gcriosanna tuilte agus beidh gá le bearta dearaidh áit a bhfuil forbairt inghlactha tar éis tástála fírinneithe. Mar gheall ar athrú aeráide, áfach, tá forbairtí reatha sa chathair fós i mbaol mór tuilte. Teastóidh bearta oiriúnaithe ar nós scéim faoisimh riosca tuilte shonrach atá ar siúl faoi láthair chun an tuilte réamh-mheasta seo agus gach riosca tuilte a bhainistiú.

Aithníodh Cathair na Gaillimhe mar Cheantar le haghaidh Measúnacht Bhreise (AFA) i staidéar Measúnaithe agus Bainistiú Riosca Tuilte Dhobharcheantar an Iarthair (CFRAM) in 2016 agus thángthas ar an gconclúid go mbeadh scéim faoisimh tuilte inmharthana agus éifeachtach don phobal. Tá tús curtha leis an tionscadal seo ó shin agus tá an Chomhairle Cathrach ag obair le hOifig na nOibreacha Poiblí (OOP) tar éis an scéim ar a dtugtar an tionscadal Coirib go Cósta a choimisiúnú chun aghaidh a thabhairt ar bhainistíocht inbhuanaithe agus éifeachtach ar riosca tuilte sa chathair. Táthar ag súil go mbeidh an tionscadal seo, lena n-áirítear an dearadh, an toiliú agus an tógáil críochnaithe faoi 2029.

Fuinneamh In-athnuaite (Maolú)

Is foinse fuinnimh ísealcharbóin nó saor ó charbón é fuinneamh in-athnuaite a tháirgtear ó fhoinsí a athlánaítear ar bhonn seasta trí thimthriallta an dúlra. Murab ionann agus breoslaí iontaise níl na foinsí fuinnimh seo teoranta. Tá forbairt acmhainní fuinnimh in-athnuaite agus forbairt fuinnimh ísealcharbóin ríthábhachtach don aistriú go geilleagar ísealcharbóin agus chun spriocanna aeráide a bhaineann le laghdú astaíochtaí gáis cheaptha teasa a bhaint amach. Tá gá leo seo a fhorbairt chun slándáil an tsoláthair fuinnimh sa tír a chinntiú.

Tacaíonn an Plean Forbartha le méadú ar úsáid fuinnimh in-athnuaite agus forbairt bonneagair fuinnimh in-athnuaite agus tionscnaimh chun rogha inmharthana a sholáthar do dhó breoslaí iontaise. I measc na bhfoinsí fuinnimh in-athnuaite tá grianfhótavoltach (PV), gréine teirmeach, geoiteirmeach, cumhacht hidrileictreach, cumhacht taoide, gás in-athnuaite, hidrigin ghlas, úsáid bithbhreoslaí agus tuirbíní gaoithe ar an gcladach agus amach ón gcósta. Ní ach cuid de na deiseanna seo oiriúnach sa chathair toisc gur limistéar uirbeach é. Tá an fhéidearthacht ann freisin maidir le scrúdú a dhéanamh ar dheiseanna téimh lár ceantair laistigh den chathair go háirithe i gceantair nua-ainmnithe cosúil leis na hArdáin agus i roinnt de na suíomhanna athghiniúna.

Tá forbairt foinsí fuinnimh in-athnuaite amach ón gcósta ag teacht chun cinn mar acmhainn ríthábhachtach chun spriocanna um astaíochtaí a bhaint amach. Tá Cósta an Iarthair an-oiriúnach d'fhorbairt fuinnimh in-athnuaite amach ón gcósta agus tá Éire mar chuid de thionscnamh idirnáisiúnta faoi láthair chun tiontairí fuinneamh tonnta agus gaoithe a fhorbairt agus a thástáil. Tá Láithreán Tástála Fuinneamh Mara an Atlantaigh (AMETS) suite siar ó Bhéal an Mhuirthead i gCo. Mhaigh Eo agus cuireann sé áis tástála lánscála ar fáil do thiontairí fuinneamh gaoithe agus aigéin, tá láithreán tástála ceathrúscála i gCuan na Gaillimhe freisin. Sa chás go ndéantar dul chun cinn ar thionscadail fuinnimh in-athnuaite ar mhórscála amach ón gcósta, tá Port na Gaillimhe in áit iontach chun tacaíocht ar tír mór a sholáthar d'fhorbairt dá leithéid.

Tacaíonn Údarás Fuinnimh Inmharthana na hÉireann (ÚFIÉ) le 'tionscnaimh pobail fuinnimh inbhuanaithe' a chabhraíonn le pobail áitiúla tionscadail a fhorbairt atá dírithe ar fhuinneamh a úsáid ar bhealach níos inbhuanaithe trí bhearta chun tacú le héifeachtúlacht fuinnimh, úsáid fuinnimh in-athnuaite agus córais fuinnimh chliste. Comhoibroidh an Chomhairle leis an ÚFIÉ ar

na tionscnaimh sin sa chathair agus bainfidh sí leas as tacaíocht agus saineolas CARO agus páirtithe leasmhara ábhartha eile.

Beartas 2.3 - Fuinneamh In-athnuaite

1. An fhorbairt d'fhoinsí in-athnuaite fuinnimh laistigh den chathair a chur chun cinn agus a éascú, agus tacú le tionscnaimh náisiúnta, a thairgeann roghanna malartacha inbhuanaithe ar spleáchas ar bhreoslaí iontaise agus modh chun astaíochtaí gás ceaptha teasa a laghdú, faoi réir tionchair amhairc mhíchuí atá diúltach don chomhshaol a sheachaint, nó tionchair ar thaitneamhacht chónaithe.
2. Tacú le agus oibriú i gcomhpháirtíocht leis an ÚFIÉ, Pobail Fuinnimh Inmharthana áitiúla agus páirtithe leasmhara ábhartha i bhforbairt tionscadal fuinnimh in-athnuaite atá tíosach ar fhuinneamh agus imscrúdú a dhéanamh ar an bhféidearthacht maidir le húsáid teicneolaíochtaí in-athnuaite atá ag teacht chun cinn sa chathair.
3. A chinntiú go seachnaíonn forbairt an fhuinnimh in-athnuaite agus an bonneagar gaolmhar tionchair dhiúltacha ar láithreáin Eorpacha agus go gcloítear le ceanglais Airteagal 6 den Treoir maidir le Gnáthóga (92/43CEE).
4. Forbairt fuinnimh ar an láthair ar scála beag a chur chun cinn, áit a bhfuil gá go príomha le fuinneamh a ghintear chun freastal ar riachtanais na dteaghlach, na bpobal agus na ngnóthaí chun a gcuid astaíochtaí carbóin a laghdú. I measc na samplaí d'fhéadfadh micreaghiniúint fuinneamh gréine/gaoithe, téamh ceantair, teicneolaíochtaí fuinnimh geoiteirmeacha agus aer-go-huisce.
5. Tacú le ceanglais chomhtháthaithe an ghréasáin tarchurtha chun naisc a éascú maidir le tograí fuinnimh in-athnuaite leis an eangach tarchurtha leictreachais agus gáis, ar bhealach inbhuanaithe agus tráthúil, faoi réir breithnithe cuí pleanála agus comhshaoil.
6. Tacú le forbairt bonneagair chúil talamh-bhunaithe ag láithreacha oiriúnacha sa chathair chun tacú le táirgeadh fuinnimh in-athnuaite amach ón gcósta faoi réir cosaint imleor amhairc, chomhshaoil agus éiceolaíochta.

Iompar (Maolú)

Áirítear le hiompar an ghluaiseacht d'earraí agus daoine agus b'ionann é agus 20.4% d'astaíochtaí gás ceaptha teasa na hÉireann in 2019. Tá dlúthbhaint ag astaíochtaí iompair le fás geilleagrach, toisc go meastar go dtiocfaidh méadú de bhreis ar mhilliún duine ar dhaonra na hÉireann faoi 2040 cruthóidh sé seo méadú ar éileamh ar ghluaiseacht daoine agus earraí agus dúshlán breise maidir le hastaíochtaí a bhaineann le hiompar a laghdú. Ina theannta sin cuireann iompar le truailliú aeir agus le droch-chaighdeán an aeir áitiúil trí scaoileadh micreacháithníní agus ocsaídí nítrigine atá freagrach as galair riospráide. Tá astaíochtaí iompair in Éirinn níos measa de bharr patrún lonnaithe scaipthe, dlús daonra íseal, ardchéatadán de thurais á ndéanamh i gcarr príobháideach agus bonneagar iompair phoiblí, siúlóide agus rothaíochta neamhleor.

Tá sé mar sprioc ag Éirinn astaíochtaí a bhaineann le hiompar a laghdú le 40-45% faoi 2030. Tá beartas chun astaíochtaí a laghdú san earnáil iompair dírithe ar dhéine iompair an fháis agus ar dhéine carbóin an taistil a laghdú.

Maidir leis an bPlean Forbartha áirítear leis seo glacadh le dlúthbheartais fais agus athnuachan láithreán athfhorbraíochta atá ar cheann de phríomhphrionsabail na Croí-Straitéise i gcomhar le straitéis iompair a chuireann soghluaisteacht inbhuanaithe chun cinn mar a fhoráiltear dó i Straitéis Iompair na Gaillimhe (GTS). Spreagfaidh sé sin dlúis inbhuanaithe, leathnú ar líonraí siúlóide, rothaíochta agus iompair phoiblí, spreagfar coincheap na comharsanachta agus tacú le bonneagar don aistriú go feithiclí leictreacha agus úsáid bithbhreoslaí.

Timpeallacht Thógtha (Oiriúnú agus Maolú)

In 2019 b'ionann na hearnálacha cónaitheacha, tráchtála agus poiblí agus 13.9% d'astaíochtaí gás ceaptha teasa na hÉireann. Áirítear ar na hearnálacha seo na hastaíochtaí ón timpeallacht thógtha. Tá gá le feabhas a chur ar éifeachtúlacht fuinnimh foirgneamh, trí iarfheistiú agus caighdeáin feidhmíochta fuinnimh níos airde d'fhoirgnimh nua, chun éileamh foriomlán fuinnimh a laghdú agus caighdeáin mhaireachtála a fheabhsú trí fhoirgnimh a dhéanamh níos sláintiúla, níos compordaí agus níos saoire ó thaobh costas teasa. Tá éifeachtúlacht fuinnimh feabhsaithe agus forbairt feidhmíochta ríthábhachtach do spriocanna astaíochtaí gás ceaptha teasa. Ní mór foirgnimh nua a bheith ar chaighdeán d'Fhoirgneamh Beagnach Neodrach ó Thaobh Fuinnimh de (nZEB) tríd an Treoir Eorpach um Fheidhmíocht Fuinnimh Foirgneamh (EPBD) a thrasuíomh trí Chuid L de na Rialacháin Foirgníochta. Ceanglaítear sa EPBD freisin go ndéanfaí an fuinneamh a theastaíonn ón bhfoirgneamh a shásamh go mór ó fhuinneamh ó fhoinsí in-athnuaite a tháirgtear ar an láthair nó in aice láimhe agus go mbaineann sé le foirgnimh atá á n-athchóiriú níos mó ná 25% de chlúdach an fhoirgnimh.

Spreagann an Chomhairle dearadh foirgneamh ardfheidhmíochta fuinnimh trí lonnú, leagan amach agus dearadh forbairtí nua chun an úsáid is fearr a bhaint as deiseanna fuinnimh in-athnuaite agus ísealcharbóin. Tacaíonn an Chomhairle freisin le hiarfheistiú agus le hathúsáid foirgneamh atá ann cheana féin.

Beartas 2.4 Dearadh agus Tógáil Foirgnimh Inbhuanaithe

1. Feidhmíocht fuinnimh foirgneamh nua sa chathair a mhéadú trí éifeachtúlacht fuinnimh agus caomhnú fuinnimh a spreagadh i suíomh, leagan amach, dearadh agus tógáil na forbartha.
2. Spreagadh a thabhairt d'fhorbairt nua chun astaíochtaí gás ceaptha teasa (GHG) a theorannú agus leas a bhaint as deiseanna d'fhuinneamh in-athnuaite agus ísealcharbóin lena n-áirítear trí dhearadh, leagan amach, treoshuíomh agus cleachtais tógála.
3. Ardchaighdeáin um chaomhnú fuinnimh agus feidhmíocht fheabhsaithe fuinnimh a spreagadh i ngach tithíocht údaráis áitiúil atá ann cheana agus atá pleanáilte agus cuimsiú do chlár oibreacha um iarfheistiú domhain (faoi láthair faoin gClár Iarfheistithe Éifeachtúlachta Fuinnimh).
4. Teagmháil a dhéanamh leis an ÚFIÉ agus le gníomhaireachtaí eile chun caighdeáin, nósanna imeachta agus spriocanna a fhorbairt do chaomhnú fuinnimh i stoc tithíochta na Comhairle.
5. Tacú le hiarfheistiú agus athúsáid foirgneamh atá ann cheana ar mhaithe le hinbhuanaitheacht agus ar aon dul le seachadadh na Samhla Náisiúnta Comhiomlánaithe Iarfheistithe.
6. Éifeachtúlacht fuinnimh agus inbhuanaitheacht a chur chun cinn i bhfoirgnimh reatha agus nua araon agus tacú le cur i bhfeidhm Threoir an Aontais Eorpaigh maidir le Feidhmíocht Fuinnimh i bhFoirgnimh agus an Deimhniú Rátála Fuinnimh Foirgnimh (BER).
7. Tacú le solúbthacht, inrochtaineacht agus inoiriúnaitheacht i dtéarmaí leagan amach agus dearadh na tithíochta nua.

2.4 Gníomhú ar son na hAeráide a chomhtháthú le Plean Forbartha na Cathrach

Chun dul i ngleic le hathrú aeráide teastaíonn cur chuige comhtháite straitéiseach a leabú sa Plean Forbartha. Maidir leis seo taispeántar i dTábla 2.1 na príomhbheartais trasghearrtha a chuireann le maolú agus oiriúnú atá ionchorpraithe i ngach caibidil den phlean.

Tábla 2.1: Príomhbhearta beartais ina n-ionchorpraítear bearta um oiriúnú agus maolú aeráide

Caibidil	Beartais & cuspóirí
<p>1. Réamhrá, Comhthéacs Straitéiseach & Croí-Straitéis</p>	<ul style="list-style-type: none"> Sainithnítear mar sprioc straitéiseach, gníomhú ar son na haeráide agus aistriú ar bhonn ceartais chuig geilleagar atá seasmhach ó thaobh na haeráide de, atá saibhir i mbithéagsúlacht agus atá neodrach ó thaobh na haeráide de. Sainithnítear cosaint agus feabhsú an chomhshaoil nádúrtha agus an ghréasáin ghlais mar sprioc straitéiseach. Éascaítear fás dlúth sa chathair trí úsáid talún agus gréasáin soghluaisteachta inbhuanaithe a chomhtháthú agus trí athfhorbairt a dhéanamh ar thailte athfhorbraíochta agus tearcúsáidte.
<p>2. Gníomhú ar son na hAeráide</p>	<ul style="list-style-type: none"> Tugtar tacaíocht don aistriú cóir go geilleagar atá seasmhach ó thaobh na haeráide de, atá saibhir i mbithéagsúlacht agus atá neodrach ó thaobh carbóin de. Tugtar tacaíocht do chur chun feidhme na gcuspóirí idirnáisiúnta, Eorpacha, náisiúnta agus áitiúla go léir atá leagtha amach i bpleananna aeráide an rialtais agus earnálacha agus i Straitéis Chomhairle Cathrach na Gaillimhe um Oiriúnú Aeráide 2019-2024. Cuirtear chun cinn forbairt bonneagair fuinnimh in-athnuaite, infreastruchtúr glas agus réitigh nádúr-bhunaithe agus bainistíocht riosca tuilte sa chathair. Tugtar tacaíocht do sheachadadh an Scéim um Fhaoiseamh Tuile Coirib go Cósta. Tugtar tacaíocht do Chrios Dícharbónaithe (DZ) ainmnithe agus do na gníomhartha a eascraíonn as an Máistirphlean Fuinnimh do Chathair na Gaillimhe. Tugtar tacaíocht don aistriú go geilleagar ciorclach.
<p>3. Tithíocht agus Comharsanachtaí Inbhuanaithe</p>	<ul style="list-style-type: none"> Tugtar tacaíocht don choincheap den 'Chathair laistigh de 15 Nóiméad' agus cruthú comharsanachtaí cónaithe inbhuanaithe trí sheirbhísí agus áiseanna pobail a sholáthar in éineacht le forbairt chónaithe. Tugtar tacaíocht do dhlúthfhás agus dlús cónaithe níos airde ar Láithreáin Athghiniúna agus Deise straitéiseacha agus ar láithreáin atá suite in aice le hiompar poiblí. Tugtar tacaíocht do chomhtháthú bonneagair ghlais, éifeachtúlacht fuinnimh agus inoiriúnaitheacht síoraíochta i leagan amach na bhforbairtí nua.
<p>4. Soghluaisteacht Inbhuanaithe agus Iompar</p>	<ul style="list-style-type: none"> Tugtar tacaíocht do chomhtháthú úsáid talún agus iompar chun fás dlúth a spreagadh, aistriú chuig soghluaisteacht inbhuanaithe agus laghdú ar astaíochtaí gás ceaptha teasa. Tugtar tacaíocht don choincheap den 'Chathair laistigh de 15 Nóiméad' chun spleáchas ar úsáid gluaisteacht a laghdú agus chun soghluaisteacht inbhuanaithe a spreagadh.

	<ul style="list-style-type: none"> • Tugtar tacaíocht do sheachadadh tionscadal iompair poiblí agus soghluaisteachta inbhuanaithe i Straitéis Iompair na Gaillimhe (GTS) amhail an Nasc Traschathrach, Nasc Bus agus an Líonra Glasbhealaí Náisiúnta sa chathair. • Tugtar tacaíocht do leathnú an Líonra luchtaithe EV
5. Oidhreacht Nádúrtha, Áineas agus Taitneamhacht	<ul style="list-style-type: none"> • Cuirtear chun cinn réitigh atá bunaithe ar an dúlra chun cur le hathléimneacht aeráide • Tugtar tacaíocht do chur chun feidhme an Phlean Gníomhaíochta Náisiúnta um Bithéagsúlacht (2017-2023), Plean Uile-Éireann um Phailineoirí 2021-2025 agus Plean Gníomhaíochta Bithéagsúlachta Chathair na Gaillimhe 2014-2024. • Tugtar tacaíocht do láithreáin, a bhfuil tábhacht éiceolaíoch ag baint leo, a chosaint, do dhorchlaí fiadhúlra a chosaint agus do chlocha cora agus do bhithéagsúlacht a athchóiriú trí ghnéithe glasa deartha sa chathair. • Tugtar tacaíocht don fhorbairt de Líonra Glas agus Gorm.
6. Geilleagar, Fiontar agus Miondíol	<ul style="list-style-type: none"> • Tugtar tacaíocht don aistriú go geilleagar ísealcharbóin. • Tugtar tacaíocht d'fhostaíocht nua atá ailínithe le gníomhú ar son na haeráide agus leis an ngeilleagar ciorclach. • Tugtar tacaíocht do chomhtháthú fostaíochta, tithíochta agus modhanna iompair inbhuanaithe. • Éascú a dhéanamh ar fhorbairt Lárionaid Cheantair, Chomharsanachta agus Áitiúla bhríomhara le raon de sheirbhísí miondíola, pobail agus fóillíochta chun éileamh taistil a laghdú agus tacú leis an "gcoincheap comharsanachta (cathair) laistigh de 15 nóiméad". • Tugtar tacaíocht do nuálaíocht san ionad oibre trí dhigitíú, cleachtais oibre iargúlta agus solúbtha agus tugtar tacaíocht d'obair mhoil.
7. Pobal agus Cultúr	<ul style="list-style-type: none"> • Tugtar tacaíocht do sholáthar pobail inbhuanaithe áit a bhféadtar teacht ar sheirbhísí áitiúla agus áiseanna pobail go héasca ar shiúl na gcos, ar rothar agus ar iompar poiblí. • Cinntítear go gcuirtear áiseanna agus seirbhísí pobail ar fáil in éineacht le forbairtí nua cónaithe. • Cinntítear go bhfuil gach saoráid agus seirbhís nua pobail lena n-áirítear áiseanna ealaíon agus cultúrtha, áiseanna cúram sláinte agus áiseanna oideachais agus cúram leanaí suite ionas go bhféadtar teacht orthu ar shiúl na gcos, ar rothar agus ar iompar poiblí.
8. Oidhreacht Thógtha, Comhforbairt Áite agus Dearadh Uirbeach	<ul style="list-style-type: none"> • Cuirtear chun cinn dearadh foirgneamh inbhuanaithe, dea-chleachtas caomhantais chun cinn agus cothabháil, oiriúnú agus athúsáid chuí d'fhoirgnimh stairiúla. • Tugtar tacaíocht do dhearadh uirbeach, comhforbairt áite agus ríocht poiblí ar ardchaighdeán a sheachadadh atá athléimneach ó thaobh athrú aeráide de

	<ul style="list-style-type: none"> • Cuirtear chun cinn comhtháthú réitigh SuDS nádúr-bhunaithe sa ríocht phoiblí • Spreagtar nuálaíocht san ailtireacht agus cuirtear éifeachtúlacht fuinnimh agus dearadh glas chun cinn
9. Comhshaol agus Bonneagar	<ul style="list-style-type: none"> • Cosnaítear agus cuirtear chun cinn bainistíocht inbhuanaithe uisce agus dobharlach sa chathair agus úsáid Córais Draenála Uirbigh Inbhuanaithe (SUDS), Measúnú Straitéiseach Riosca i gcás Tuilte, bainistíocht agus seachadadh na Scéime um Fhaoiseamh Tuilte Coirib go Cósta. • Cuirtear chun cinn an fhorbairt de bhonneagar glas. • Cuirtear chun cinn agus tugtar tacaíocht do thionscnaimh um thruailliú aeir agus torainn a laghdú. • Cosnaítear in aghaidh truailithe solais agus éilítear dearadh scéimeanna soilsithe atá tíosach ar fhuinneamh do gach forbairt nua. • Tugtar tacaíocht d'fhorbairt bonneagair dhigitigh agus Cathair Chliste. • Tugtar tacaíocht do sheachadadh córais leictreachais inbhuanaithe chun aistriú go geilleagar ísealcharbóin a chinntiú.
10. Dlúthfhás agus Athghiniúint	<ul style="list-style-type: none"> • Tugtar tacaíocht do bhearta atá leagtha amach i Staidéar ar Dhlús Uirbeach agus Airde Foirgnimh Chathair na Gaillimhe chun forbairt dhlúth a éascú atá dírithe ar láithreacha inrochtana agus íoslaghdú taistil. • Tugtar tacaíocht d'athfhorbairt ar láithreáin athghiniúna agus athfhorbraíochta agus bearta chun dul i ngleic le tréigtheacht agus áitribh fholmha. • Tugtar tacaíocht d'fheabhsú na ríochta poiblí chun inrochtaineacht agus nascacht a fheabhsú.
Gach Caibidil	<ul style="list-style-type: none"> • Tá gach caibidil faoi réir na measúnachtaí seo a leanas mar chuid d'ullmhú an Phlean Forbartha. • Measúnacht Straitéiseach Timpeallachta • Scagthástáil ar Mheasúnú Cuí • Measúnú Straitéiseach Riosca i gcás Tuilte